

Człowiek w całokształcie życia: rodzina – edukacja – praca

TATIANA SENKO

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

ZADOWOLENIE Z MAŁŻEŃSTWA JAKO PODSTAWA KOMFORTU W RODZINIE

STRESZCZENIE: W artykule przedstawiono analizę wyników badań psychologicznych na temat zadowolenia z małżeństwa jako podstawy komfortu w rodzinie. Opisana została charakterystyka pojęcia „zadowolenie z małżeństwa”, które jest rozpatrywane jako zgodność między danym i oczekiwanym lub identyfikuje się z subiektywnym odczuciem zadowolenia – niezadowolenia, towarzyszącym ocenie przez małżonków wszystkich aspektów małżeństwa. Wyróżnione są ogólne zadowolenie z małżeństwa i zadowolenie z poszczególnych aspektów małżeństwa, na które składają się oddzielne oceny różnych jego stron w zależności od osobowości i zachowań osobowościowych partnerów oraz ich potrzeb i okoliczności życia rodzinnego. Podkreślono potrzebę uwzględnienia i wszechstronnego badania czynników wpływających na zadowolenie małżonków ze związku małżeńskiego. Wyniki analizy pozwalają rozszerzyć poglądy na temat interakcji i wzajemnej działalności małżeńskiej oraz czynników wpływających na zadowolenie współmałżonków z małżeństwa i mogą być wykorzystane w poradnictwie rodzinnym.

SŁOWA KLUCZOWE: rodzina, małżeństwo, zadowolenie z małżeństwa, przyczyny zadowolenia – niezadowolenia z małżeństwa, komfort w rodzinie.

SATISFACTION WITH MARRIAGE AS THE BASIS OF FAMILY COMFORT

SUMMARY: In the article, the author analyzes the materials of psychological research on the topic of satisfaction with marriage, as the basis of comfort in the family. Special attention is paid to the characterization of the concept of “satisfaction with marriage”. This concept is considered either as an agreement between the reality and previous expectations by the partners in the marriage, or is identified with a subjective feeling of satisfaction or dissatisfaction with the marriage and the assessment of all its aspects. The author identifies approaches related to the overall satisfaction with a marriage and satisfaction with its individual aspects, which depend on personal characteristics and personal behavior of partners, on their interests and needs, as well as on the characteristics of their family life. The results of the analysis carried out in the article allow us to expand our views on the topic of family interaction and factors affecting the satisfaction of partners with the marriage. These findings can be used in family counseling.

KEY WORDS: family, marriage, satisfaction with marriage, reasons for satisfaction or dissatisfaction with marriage, comfort in the family.

Człowiek w całokształcie życia: rodzina – edukacja – praca

NANCY B. MILLER

Gifted Development Center, Westminster, CO, USA

RESEARCH AT THE GIFTED DEVELOPMENT CENTER

SUMMARY: This article presents an overview of research on the assessment of giftedness and measurement of Dabrowski's concept of overexcitability conducted at the Gifted Development Center. A large database of gifted children with many exceptionally and profoundly gifted is described, and examples of research are provided. One recent study that compares 39 pairs of self-report and parent report of the child's overexcitability (OE) is described. Findings indicate that the ranks and means of OEs for Intellectual, Sensual, and Imaginational OE are similar. Children's scores were higher for Psychomotor OE, while parents' scores for their child were higher for Emotional OE. Boys and girls had similar means on all OEs except Sensual where children and their parents scored girls higher than boys.

KEY WORDS: gifted, overexcitability, Dabrowski

PRZEGLĄD DZIAŁALNOŚCI BADAWCZEJ „GIFTED DEVELOPMENT CENTER”

STRESZCZENIE: W artykule przedstawiono przegląd badań przeprowadzonych w Gifted Development Center (GDC) nad zjawiskiem wybitnych zdolności oraz konceptem wzmożonych pobudliwości psychicznych, wywodzącym się z teorii Dąbrowskiego. Zaprezentowane zostały zarówno ogromna baza zgromadzonych w GDC danych dotyczących dzieci zdolnych (w tym wybitnie zdolnych i geniuszy), jak i przykłady badań. Dokładniej opisane zostało jedno z ostatnio przeprowadzonych badań, dotyczące wzmożonych pobudliwości psychicznych u dzieci zdolnych. Porównano wyniki testów samoopisowych wypełnionych przez 39 dzieci oraz wyniki testów wypełnianych przez ich rodziców, w których opisywali oni to samo zjawisko u swoich dzieci. Średnie arytmetyczne i rangi wyników dotyczących wzmożonej pobudliwości intelektualnej, zmysłowej i wyobraźniowej są w obu grupach podobne. Dzieci uzyskały istotnie wyższy wynik w zakresie wzmożonej pobudliwości psychomotorycznej, niż postrzegali to ich rodzice, podczas gdy rodzice ocenili wzmożoną pobudliwość emocjonalną u swoich dzieci istotnie wyżej niż one same. Chłopcy i dziewczęta uzyskali podobne wyniki na wszystkich skalach z wyjątkiem wzmożonej pobudliwości zmysłowej, którą zarówno dzieci, jak i ich rodzice ocenili wyżej u dziewcząt.

SŁOWA KLUCZOWE: zdolni, wzmożone pobudliwości psychiczne, Dąbrowski.

Człowiek w całokształcie życia: rodzina – edukacja – praca

ДАРЬЯ Ю. ЛЕВИТОВА (DARIA Y. LEVITOVA)

Санкт-Петербургский Государственный Университет

**ВЗАИМОСВЯЗЬ КРЕАТИВНОСТИ И ОСОБЕННОСТИ СРЕДЫ РАЗВИТИЯ
У ДЕТЕЙ 6-7 ЛЕТ**

АННОТАЦИЯ: Статья описывает исследование особенностей креативности и факторов среды развития учащихся первых классов. Рассматриваются факторы внеурочной деятельности ребенка и его отношений с семьей. Исследование проводилось на базе образовательных учреждений города Санкт-Петербург в 2018 году.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: креативность, факторы креативности, детское творчество, младший школьный возраст.

**ZWIĄZEK KREATYWNOŚCI Z CECHAMI ŚRODOWISKA ROZWOJU
DZIECI W WIEKU 6-7 LAT**

STRESZCZENIE: w artykule przedstawiono wyniki badania związku kreatywności z cechami środowiska rozwoju uczniów pierwszej klasy szkoły podstawowej. Rozpatrywane są czynniki aktywności pozalekcyjnej dzieci oraz relacje z rodzicami. Badanie przeprowadzono w placówkach edukacyjnych Sankt-Petersburga w 2018 roku.

SŁOWA KLUCZOWE: kreatywność, czynniki kreatywności, twórczość dziecięcą, młodszy wiek szkolny.

**THE RELATIONSHIP BETWEEN CREATIVITY AND ENVIRONMENTAL FACTORS
OF DEVELOPMENT OF 6-7-YEAR-OLD CHILDREN**

SUMMARY: The article is devoted to the research of creativity and environmental factors of development in pupils aged 6-7. Factors of extracurricular activity of children and their relations with the family are considered. The research was conducted on the basis of schools in St. Petersburg, 2018.

KEY WORDS: creativity, creativity factors, children's creativity, primary school age.

Człowiek w całokształcie życia: rodzina – edukacja – praca

НАТАЛИЯ Е. ВОДОПЬЯНОВА (NATALIA E. VODOPYANOVA)

Санкт-Петербургский Государственный Университет

МАРИНА В. ТКАЧЕВА (MARINA V. TKACHEVA)

Санкт-Петербургский Государственный Университет

ЛИЧНОСТНЫЕ ДЕТЕРМИНАНТЫ ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО БЛАГОПОЛУЧИЯ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ С ПОЗИЦИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ЗДОРОВЬЯ

АННОТАЦИЯ: Статья содержит результаты эмпирического исследования личностных детерминант психологического благополучия с позиции профессионального здоровья на примере студентов бакалавриата Санкт-Петербургского государственного университета по направлению психология. Установлено, что предикторами сохранности психологического благополучия студентов психологов являются удовлетворенность качеством жизни, субъектные качества – жизнестойкость, активная и позитивная жизненная позиция, склонность к «субъектным» стратегиям – проактивное совладание. Выявлено, что студенческая молодежь подвержена синдрому профессионального выгорания, наблюдается динамика роста данного показателя при сравнении значений 2017 г. с 2013 г. Обнаружено, что психологический возраст студенты бакалавриата оценивают выше календарного.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: психологическое благополучие, профессиональное здоровье, субъектность, профессиональное выгорание, студенты.

DETERMINANTY OSOBOWOŚCIOWE DOBROSTANU PSYCHICZNEGO MŁODZIEŻY STUDENCKIEJ W ASPEKTCIE ZDROWIA ZAWODOWEGO

STRESZCZENIE: Przedstawiono wyniki badań empirycznych determinantów osobowościowych dobrostanu psychicznego młodzieży studenckiej w aspekcie zdrowia zawodowego na przykładzie studiów licencjackich kierunku psychologii na Sankt-Petersburskim Uniwersytecie. Pokazano, że predyktorami dobrostanu psychicznego studentów są: zadowolenie z jakości życia, twardość, czynna i pozytywna postawa wobec życia, skłonność do podjęcia czynnych strategii pokonania sytuacji trudnych. Stwierdzono zagrożenie syndromem wypalenia zawodowego w grupie młodzieży studenckiej i wzrost tego zjawiska w latach 2013-2017. Młodzież studencka postrzega wiek psychologiczny wyżej od kalendarzowego.

SŁOWA KLUCZOWE: dobrostan psychiczny, zdrowie zawodowe, wypalenie zawodowe, studenci.

PERSONAL DETERMINANTS OF THE PSYCHOLOGICAL WELL-BEING OF STUDENT YOUTH IN TERMS OF PROFESSIONAL HEALTH

SUMMARY: The article contains the results of an empirical study of the personal determinants of psychological well-being from the perspective of professional health on the example of undergraduate students at St. Petersburg State University in the field of psychology. It has been established that the predictors of the preservation of psychological well-being of psychology students are satisfaction with the quality of life, subjective qualities - resilience, active and positive life position, tendency to "subject" strategies - proactive coping. It was revealed that the student youth is subject to the syndrome of professional burnout, the growth dynamics of this indicator is observed when comparing the values of 2017. since 2013 An interesting fact was discovered that undergraduate students estimate the psychological age above the calendar.

KEY WORDS: psychological well-being, professional health, subjectivity, professional burnout, students.

Człowiek w całokształcie życia: rodzina – edukacja – praca

YURI KARANDASHEV

badacz niezależny

DEFINICJA I POZIOMY WIEDZY NAUKOWEJ

STRESZCZENIE: Analizując system „podmiot-podmiot-obiekt”, autor wprowadza własną definicję pojęcia „prawda o wiedzy”. Ta koncepcja różni się od klasycznej eliminując związane z nią sprzeczności. Następnie wprowadza się system podwójnych cech wiedzy umożliwiając jej dzielenie na rodzaje. Na tej podstawie określono poziomy wiedzy o nazwanych dalej poziomach metodologicznych.

SŁOWA KLUCZOWE: wiedza naukowa, właściwości wiedzy, prawda o wiedzy, kryteria prawdy, rodzaje kryteriów.

DEFINITION AND LEVELS OF SCIENTIFIC KNOWLEDGE

SUMMARY: Analyzing system “subject-subject-object”, the author introduces his own definition for the concept “truth of knowledge”. This concept differs from classical one by eliminating contradictions inherent in it. Then he introduces the system of pair properties of knowledge enabling to divide it on the kinds. On this basis the levels of knowledge named as methodological levels are defined.

KEY WORDS: scientific knowledge, truth of the knowledge, knowledge properties, knowledge kinds, methodological levels.

Człowiek w całokształcie życia: rodzina – edukacja – praca

МАРИАННА Г. ТКАЛИЧ (MARIANNA G. TKALYCH)

Институт подготовки кадров Государственной службы занятости Украины

ТАТЬЯНА П. ЗИНЧЕНКО (TATYANA P. ZINCHENKO)

Запорожский национальный университет

СТЕРЕОТИПЫ ВНЕШНОСТИ: ГЕНДЕРНЫЕ И ВОЗРАСТНЫЕ РАЗЛИЧИЯ

АННОТАЦИЯ: Цель исследования состоит в определении и обосновании методологических трудностей и особенностей исследования стереотипов внешности, их гендерных и возрастных различий. В работе определены основные теоретические и методологические подходы к изучению процесса стереотипизации, социальных стереотипов, стереотипов как механизма формирования дискриминации. Проанализированы проблемы методологии и методики изучения стереотипов внешности: расплывчатость интерпретации категории «внешнего вида», что усложняет четкую операционализацию понятий; множественность существующих критериев «красоты» и «внешности» - разработку объективного инструментария их оценки. Также определены гендерные и возрастные различия стереотипов внешности. В контексте этого рассмотрены феномены эйджизма и лукизма как результатов действия стереотипов и практик дискриминации. Представлены возможности эмпирического изучения данных феноменов.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: стереотип, стереотипы внешности, лукизм, эйджизм, гендерные различия, возрастные различия.

STEREOTYPY DOTYCZĄCE WYGLĄDU: RÓŻNICE PŁCIOWE I WIEKOWE

STRESZCZENIE: W artykule przedstawiono trudności metodologiczne w badaniach stereotypów związanych z wyglądem oraz ich zróżnicowanie względem płci i wieku. Pokazano teoretyczne i metodologiczne podejścia do analizy stereotypów społecznych i ich roli jako mechanizmu dyskryminacji społecznej. Zwrócono uwagę na nieścisłości w interpretacji kategorii wyglądu zewnętrznego, na mnogość istniejących kryteriów „piękna” i „wyglądu zewnętrznego”. Omówiono możliwości empirycznego badania stereotypów wyglądu.

SŁOWA KLUCZOWE: stereotyp, stereotyp wyglądu, różnice płciowe, różnice wiekowe.

STEREOTYPES OF APPEARANCE AND THEIR GENDER-AGE DIFFERENCES

SUMMARY: The purpose of the study is to identify and justify methodological difficulties and features of the study of stereotypes of appearance, their gender and age differences. The paper identifies the main theoretical and methodological approaches to the study of the process of stereotyping, social stereotypes, stereotypes as a mechanism for the formation of discrimination. The main theoretical and methodological approaches to the study of stereotyping, social stereotypes, problems of discrimination have been outlined. We pointed out the presence of methodological difficulties in the study of stereotypes of appearance: the vagueness of the category of “appearance” complicates the clear operationalization of concepts, and the plurality of existing criteria of “beauty” requires the development of objective psychological tools for its evaluation. Stereotypes of the appearance cannot be studied in isolation from the gender and age characteristics of a person, because they are important as individual psychological and stratification categories. The paper also identifies gender differences in appearance stereotypes and their gender-specific features. In the context of this, we consider the phenomena of ageism and lookism, the possibilities of the empirical study of these phenomena have been also presented.

KEY WORDS: stereotype, stereotypes of appearance, lookism, ageism, gender-age differences.

Człowiek w całokształcie życia: rodzina – edukacja – praca

DOROTA NIEWIEDZIAŁ
Uniwersytet Zielonogórski

„PSYCHOLOGIA NURKOWANIA”. BADANIE LĘKU U PŁETWONURKÓW

STRESZCZENIE: Celem artykułu jest przegląd piśmiennictwa psychologicznego odnoszącego się do nurkowania. Literatura na temat porusza dwa główne zagadnienia z perspektywy psychologicznej: stopień przystosowania psychicznego jednostki do podwodnego środowiska oraz stan psychofizyczny człowieka zaangażowanego w określony rodzaj nurkowania i wynikające z niego umiejętności/kompetencje do wykonywania zadania pod wodą. W artykule przedstawiono wybrane raporty z całego świata dotyczące psychologii nurkowania wynikające z zastosowanej struktury/klasyfikacji teorii psychologicznych, wyjaśniających różne mechanizmy funkcjonowania psychicznego człowieka pod wodą. Przedstawiono badania z perspektywy psychodynamicznej, psychologii zdrowia/stresu, psychologii różnic indywidualnych i osobowości. W podejmowanej dyskusji psychologicznej na temat nurkowania odrębnym problemem w zakresie psychologii klinicznej jest doświadczenie lęku przez nurków. Traktowanie wysokiego wskaźnika lęku jako predyktora – lęku panicznego wskazuje na ważność tej cechy w przewidywaniu zagrożeń – wypadków nurkowych w czasie funkcjonowania pod wodą. W prezentowanych w artykule badaniach własnych uzyskane wyniki na temat poziomu lęku-cechy i stanu u nurków biorących udział w ekspozycjach hiperbarycznych wskazują na fakt występowania u większości badanych niskiego poziomu lęku-cechy oraz stanu, co najprawdopodobniej świadczy o dobrej kondycji psychicznej badanych płetwonurków.

SŁOWA KLUCZOWE: psychologia nurkowania, lęk u nurków, adaptacja psychologiczna do środowiska podwodnego.

“DIVING PSYCHOLOGY”. THE STUDY OF ANXIETY IN DIVING

SUMMARY: The aim of the article is to conduct a literature review in relation to the psychological aspects of diving. The literature on this subject matter raises two main issues of the psychological perspective: the degree of psychological adaptation of an individual to the underwater environment, and the psychophysical condition of a man involved in a specific type of diving and the resulting skills/competences to perform underwater tasks. The article presents selected reports from around the world related to diving psychology resulting from the applied structure/classification of psychological theories, explaining various mechanisms of psychological functioning underwater. The paper presents studies from the perspective of psychodynamics, psychology of health/stress, psychology of individual differences and personality. In the psychological discussion about diving, a separate problem in the field of clinical psychology is the experience of diving anxiety. Treating the high anxiety index as a predictor of the panic rate indicates the importance of this feature in predicting dangers - diving accidents during underwater operation. In our own studies presented in the article, the results on the level of the trait and condition in divers involved in hyperbaric exposures indicate that the majority of subjects have low anxiety level and condition, which most probably indicates good mental condition of the scuba diver.

KEY WORDS: diving psychology, fear in divers, psychological adaptation to the underwater environment.

Człowiek w całokształcie życia: rodzina – edukacja – praca

ВАЛЕНТИНА М. БЫЗОВА (VALENTINA M. BYSOVA)¹

Санкт-Петербургский Государственный Университет

ТАТЬЯНА РОНГИНСКА (TATIANA RONGINSKA)

Зеленогорский Университет

ЕЛИЗАВЕТА А. СЕРГЕЕВА (ELIZAVETA A. SERGEEVA)

Санкт-Петербургский Государственный Университет

ЖИЗНЕСТОЙКОСТЬ И ОТНОШЕНИЕ К СМЕРТИ У ПРЕДСТАВИТЕЛЕЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ ГРУПП, СВЯЗАННЫХ С ПРОБЛЕМАТИКОЙ СМЕРТИ

АННОТАЦИЯ: Приведены данные эмпирического исследования особенностей отношения к смерти, причин страха личной смерти и уровня жизнестойкости у взрослых людей, профессиональная деятельность которых связана и не связана с проблематикой смерти. Выборку составили 60 респондентов, в том числе 29 женщин и 31 мужчина. Использованы методики: «Отношение к смерти», «Страх личной смерти», «Уровень жизнестойкости». Показаны значимые различия в уровнях жизнестойкости, в отношении к смерти и в причинах страха смерти у разных групп респондентов. Представители профессиональных групп, связанные с проблемой смерти, характеризуются нейтральным принятием смерти, жизнестойкостью, восприятием смерти как естественной части жизни, что помогает более эффективно справляться со стрессовыми ситуациями и с тревогой, сопровождающей выбор будущего и неопределенности. Лица, не связанные с проблематикой смерти, избегают мыслей и разговоров о смерти, испытывают ярко выраженный страх перед ней.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: отношение к смерти, страх личной смерти, включенность, принятие риска, жизнестойкость.

ODPORNOŚĆ I STOSUNEK DO ŚMIERCI PRZEDSTAWICIELI GRUP ZAWODOWYCH ZWIĄZANYCH Z PROBLEMATYKĄ ŚMIERCI

STRESZCZENIE: W artykule przedstawiono wyniki badań nad stosunkiem do śmierci osób zawodowo związanych i niezwiązanych z faktem śmierci. W badaniach uczestniczyło 60 osób, w tym 29 kobiet i 31 mężczyzn. Zastosowano następujące narzędzia: kwestionariusz „Stosunek do śmierci”, kwestionariusz „Lęk przed śmiercią”, test twardości. Stwierdzono istotne różnice wartości wyników zastosowanych narzędzi w obu grupach. Respondentów zawodowo pracujących z problematyką śmierci charakteryzuje neutralny stosunek do śmierci, większy poziom twardości oraz postawa wobec śmierci jako naturalnego składnika życia. Splot tych cech pomaga w przezwyciężeniu sytuacji stresowych i obniża poziom lęku przed nieokreśloną przyszłością. Osoby zawodowo niezwiązane z problematyką śmierci unikają rozmów na jej temat, charakteryzują się wysokim poziomem lęku przed śmiercią.

SŁOWA KLUCZOWE: stosunek do śmierci, lęk przed śmiercią, podejmowanie ryzyka, twardość.

ATTITUDE TOWARD DEATH AND THE LEVEL OF HARDINESS IN ADULTS DEPENDING ON THEIR OCCUPATIONS' RELATION TO THE PROBLEM OF DEATH

SUMMARY: The main objective of this study was to identify the peculiarities attitude toward death and levels of hardiness in adults, professional interest which is associated and not associated with the problem of death. The sample consisted of 60 people, 29 women and 31 men. Measured the attitude toward death, fear of personal death, the level of viability. There are significant differences in the levels of resilience alia, with respect to the causes of death and fear of death in people who are engaged and not engaged in professional problem of death. These indicators are linked differently depending on whether to include the professional activity of man to work with the problem of death or not. Viability higher in those people who are engaged in the problem of death.

KEYWORDS: attitude toward death, the level of hardiness.

Człowiek w całokształcie życia: rodzina – edukacja – praca

DANUTA CHMIELEWSKA-BANASZAK

Uniwersytet Zielonogórski

WIOLETTA GIEMZA-URBANOWICZ

Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu

BADANIA NAD STRESEM DOŚWIADCZANYM PRZEZ LEKARZY

STRESZCZENIE: Artykuł jest efektem prowadzonych od kilku lat badań własnych nad stresem zawodowym lekarzy. Doświadczenia wynikające ze studiowania literatury przedmiotu stały się impulsem do powstania niniejszego tekstu. W artykule krytycznie omawiane są dwa obszary badawcze stresu doświadczanego przez lekarzy: wypalenie zawodowe i stres zawodowy. W konkluzjach autorki wskazują przyczyny utrudnień w tworzeniu syntez i metaanaliz badań nad stresem wynikającym z pracy lekarza.

SŁOWA KLUCZOWE: wypalenie zawodowe, stres zawodowy, tradycja badawcza.

RESEARCH ON THE STRESS EXPERIENCED BY PHYSICIANS

SUMMARY: The paper is a result of own researches of occupational stress of physicians. Experiences connected with a study of subject literature played also an important role during writing. Paper focuses on two domains relating to physicians' stress: occupational burnout and occupational stress. In conclusions we point out some difficulties in creating synthesis and meta-analyses during researches of stress being a result of physicians profession.

KEY WORDS: occupational burnout, occupational stress, research traditions.

Człowiek w całokształcie życia: rodzina – edukacja – praca

NATALIA SŁUGOCKA
Uniwersytet Zielonogórski

WPŁYW FAŁSZYWYCH WSPOMNIEŃ NA DIAGNOZĘ PSYCHOLOGICZNĄ

STRESZCZENIE: Tematem artykułu jest omówienie wpływu fałszywych wspomnień na diagnozę psychologiczną. Prawidłowo postawiona diagnoza psychologiczna jest podstawą dobierania technik terapeutycznych. Artykuł porusza problematykę postępowania sądowego oraz terapeutycznego zainicjowanego pod wpływem źle postawionej diagnozy.

SŁOWA KLUCZOWE: fałszywe wspomnienia, rzekome wspomnienia, pamięć, pamięć fałszywa, diagnoza psychologiczna, błędna diagnoza, konsekwencje diagnozy, sądownictwo, zniekształcenia pamięciowe.

RELATION BETWEEN FALSE MEMORY AND PSYCHOLOGICAL DIAGNOSIS

SUMMARY: The subject matter of the article is the impact of false memories on psychological diagnosis. Correct psychological diagnosis is the base of the selection of therapeutic techniques. The article discusses the problems of judicial and therapeutic proceedings based on misdiagnosis.

KEY WORDS: false memory, memory, psychological diagnosis, incorrect psychological diagnosis, misdiagnosis, consequences of diagnosis, judiciary, memory distortions.

Człowiek w całokształcie życia: rodzina – edukacja – praca

SYLWIA DUROWICZ

Uniwersytet Zielonogórski

NATALIA SKORUPIŃSKA

Uniwersytet Zielonogórski

NATALIA SŁUGOCKA

Uniwersytet Zielonogórski

**KWESTIONARIUSZ BADAJĄCY POZIOM RASIZMU
WŚRÓD MŁODZIEŻY SZKÓŁ PONADPODSTAWOWYCH –
SPAPR (SZKOŁA PONADPODSTAWOWA A POZIOM RASIZMU)**

STRESZCZENIE: Artykuł omawia podstawowe założenia teoretyczne oraz własności psychometryczne Kwestionariusza Szkoła Ponadpodstawowa a Poziom Rasizmu (SPaPR). Narzędzie jest krótkie i wystarczająco rzetelne, aby wykorzystywać je w celach praktycznych lub badawczych. Kwestionariusz poprzez korelację postaw z zachowaniami badanych, pozwala ocenić nasilenie cechy rasizmu wśród adolescentów. Z populacji pobrano próbę dziewięćdziesięciu jeden uczniów z różnego typu szkół ponadpodstawowych.

SŁOWA KLUCZOWE: rasizm, szkoła, kwestionariusz, Szkoła Ponadpodstawowa a Poziom Rasizmu, normy psychometryczne, SPaPR

**QUESTIONNAIRE STUDING A RACISM FEATURE
IN THE GROUP OF HIGH SCHOOL ADOLESCENTS – SPAPR**

SUMMARY: Article discusses basic theoretical assumptions and psychometric norms of the SPaPR Questionnaire. That diagnostic tool is short and reliable to use it in a practical and scientific purpose. SPaPR Questionnaire correlates attitudes towards racism with behaviours which is helpful to rate intensity of racism feature in the group of adolescents. 91 students from different types of schools (high school, technical college, vocational school) were analyzed.

KEY WORDS: racism, school, questionnaire, racist feature, psychometric norms, SPaPR